

A. Aškerc, Poslednji Celjan. Epska pesnitev. V Ljubljani, 1912. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 8°. 170 str. Cena broš. 3 K, vez. 4 K 50 v.

„Epos je celoten, zaokrožen in enoten. Na Teharjih se začno tkati epske niti, na Teharjih se končava povest. Dejanje teče od konca do kraja plastično in dramatično. Epos je proslava naše lepe domovine in poetična perspektiva iz fevdalnega srednjega veka v demokratično sedanjost. Z odličnim spoštovanjem Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani“ . . .

Aškerc imenitno obvlada vse registre, ki jih treba odpreti pri tako široko zasnovanem delu. N. pr. te čudovite refleksije o plugu (str. 10):

Plug, ti sveta hranitelj si, reditelj,
družine prve si ustanovitelj.

Družini prvi dom si ti zgradil
in ljubiti ga prvi si učil.

Ti, plug, postavil prvo si ognjišče,
družini zbirališče in svetišče.

Očino kdo ji je ustvaril drug
ko ti najstarši rodoljub, o plug!

In tako dalje skozi par strani! Ali prislušajte tajnostnim utripom pesnikove duše, ki se je zadivila v jasno polnočno nebo:

. . . neskončna Rimska cesta ta-le bela!
Ko prstan božji ves je svet objela.

Po cesti tej pa se sprehaja bog,
vsemirov duh mogočni sam okrog.

Ob Jakopovo palico opira
se pa sam v sebi blažen se ozira:

Nikjer se ne končava mu obzor!
Vse velik in dovršen umotvor!

In vse je sama živa harmonija,
po večnih zákonih se vse razvija.

In če utruji se sveta gospod,
ko šeta svojo vekovito pot,

pa sede na Veliki voz svoj zlati
in Pegaz hitro pelje ga krilati

po cesti triumfalni, in vodnik
po svetu je izkušeni Voznik. (Str. 37—38).

Ali ga vidite tega mogočnega, z malo začetnico pisane boga, ki se sprehaja po svojem prstanu, oprt ob Jakopovo palico? Ko mu odrečejo stare noge, namigne vozniku: „Sie, Fiaker!“ ter se pelje neženirano naprej po vsej mirji — štiri strani take vožnje. Kdo ne bi občudoval Aškerca, ki mu ležijo vse skrivnosti fizijognomije kakor na dlani:

Obraz človeški, živ si pergament,
popisan s tekstom svetim dokument!

In kdor zna brati te in razvozlati,
lahko mu duš globino je spoznati . . .

Sevé, če tak obraz ni simulant
in kak v lažeh umetnik, komediant!

Če spreten, premeten ni kak hinavec
in sebe samega kak pretvarjavec! . . . (Str. 113).

In kako izborno zna Aškerc razkrajati človeške duše:

Le eden še sedi molče za mizo —
škof Vitez. Čuti mar duševno krizo
in dvomi, če je prav skleniti smrt
Celjanu? . . . Sam s seboj zdaj škof je sprt.

Ubijati — je li to še krščansko?
Ni to zločin li? Ni li to pagansko?

Kaj rekel že na Sinaju je bog?
Da: „ne ubijaj!“ pravi dekalog . . . (Str. 80).

Če se še niste zavzeli za „Poslednjega Celjana“, mu gotovo priborim vaše navdušenje, če vam dam okusiti krasno prispodobo, ki so Homerjeve poleg nje samo ponesrečeni poskusi poetastra:

Čedalje več, čedalje več! Hoho!
Glej, v gostih trumah čete z ladje vro.

Vro z ladje in iz ladje ti brez kraja.
In zdi se, da jih ladja kar poraja

iz svojega telesa ko žival
mladiče pa jih meče na obal,

ker prišli pač zdaj njeni so trenutki,
prijeli so poroda jo občutki . . .

In vsak že goden takšen je mladič!
Pogumno stopa, ne boji se nič,

Junaška mati pač rodi junake!
Katera druga je rodila take?

Vsak nosi že ob strani ostri meč!
Res, krepka deca! Kaj še hčete več! (Str. 65.)

včasih precej posrečile. V baladni tehniki so obetali prvi zvezki res velikega mojstra; pri širje zasnovanih delih odpovedo navadno Aškercu moči. Ob takih prilikah se ima občinstvo priliko zgražati nad njegovo v začetku tako polnokrvno Muzo, ki se je v Aškerčevi raboti izpremenila tekom let v izmučeno, izžeto deklo.

Še nekaj o Aškercu kot liriku. Pri tako robustnem, za patologične, hipermoderne psihične finese popolnoma nedovzetnem človeku, kakor je Aškerc, je pač samoobsebi umevno, da je njegova lirika bolj miselna, nekam grčasta, krepka. Bogve kaj stalnega nam tudi v tem žanru ni ustvaril. Tukaj se hočem dotakniti le ene njegove pesmi: „Slovenski pesnik“ v petem zborniku „Pesnitev“. Pesem učinkuje tako, kakor da mu je prišla izmed vseh, kar jih je napisal v zadnjih letih, še najbolj od srca. Nerazumljivo mi je le to, kako more človek, ki pride do takih zaključkov kakor Aškerc v omenjeni pesmi, še sploh napisati kak slovenski verz. Rad priznavam, da mora biti narodni problem pri poldrugmilijonskem narodu v današnjih razmerah za mislečega duha silno zanimiv, da, naravnost zapeljiv, zlasti če zaupa bolj hladni statistiki nego navduševalnim govorom in člankom. A ko bi se dal ta problem tako enostavno rešiti, kakor ga je rešil Aškerc v svoji pesmi, bi bilo naravnost smešno biti Slovenec. Morebiti se bo imel Aškerc po vsem, kar je in bo slišal o sebi, vendarle za velikega pesnika ter se potolaži s kakim „nemo propheta . . .“ ali morebiti s temle: „Und wenn die Nachwelt mitgenießen soll — So muß des Künstlers Mitwelt sich vergessen.“ „Nachwelt“ je namreč Aškercu tisti prepereli učenjak, zakopan v preperle papirje, o katerem govori v „Slovenskem pesniku“ in za katerega piše očitvidno svoje knjige. Aškerc kopiči pridno po knjižnicah kovatev na kovatev iz same ljubezni do tistega učenjaka, da bo skozi zaprašene naočnike lahko brskal po tem, kar nam danes polje v krvi.

mnost pesme, ki so kritika. In to verjetno predavatelj Pastuškin.
črta. Tudi, keno ga je bolela v mu potrdila tve.
ga rive pa Časopis za zgodovino in narodopisje. Izdaja Zgodovinsko društvo v Mariboru. Uredil Anton Kaspret. Maribor, 1911. V. 8°. 8. letnik.

Ker je obsegal sedmi letnik „Časopisa“ zaradi Vrazove spomenice 25 pol mesto običajnih 14, je bilo društvo vsled neugodnih gmotnih razmer primorano skrbeti obseg zadnjega letnika, ki je izšel v enem zvezku. Vsebina mu je raznovrstna, resno znanstvena. Za lokalno zgodovino je prispeval dr. Avg. Stegenšek s člankom „O početkih Jurklošterske kartuzije“; isti pisatelj poroča o zanimivih freskah, ki so se našle v župnijski cerkvi sv. Helene v Loki pri Zidanem mostu (str. 91). Urednik prof. A. Kaspret je opisal tužno epizodo iz zgodovine kmetskega upora l. 1573., ki se je vnel radi krutega nasilstva Franca Taha in njemu podobnih graščakov, namreč oplenitev kunšperških in podsredskih podložnikov l. 1573 (str. 21—32). Društveni tajnik dr. Fr. Kovačič je o priliki devetega rednega občnega zbora v Ormožu predaval o zgodovini Ormoža in ormoškega okraja; glavno vsebino tega predavanja nam je podal v „Časopisu“ (str. 107—115). Prof. dr. Fr. Kos je nabral nekaj „Topografičnih drobtin“, v katerih je pojasnil nekoliko takih krajevnih imen, ki jih Schroll, Neubauer, Zahn in Jaksch niso mogli pojasniti (77—80). — Skromno številce razprav o našem narodnem pravu je pomnožil dr. Ljud. Pivko s črtico o „sosečki“ (str. 11—20), ki je bila nekaka zadruga starih kmetov in želarjev. Za ta prispevek o javnem pravu podravskega Poljancev med Ptujem in Ormožem smo pisatelju hvaležni, kajti imenovana samostojna upravna organizacija gine iz življenja in spomina naših ptujskih Poljancev. — Dr. J. J. je objavil dvoje slovenskih fevdnih priseg s potrebno razlago ter nam pojasnil pomen